

ՌՈՍՍԻՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԶԱՐԻԲԲԱՄԵԿԻՆ ԱՌԹԻՐ

ԹՏԱԼԱԿԱՆ երաժշտութեան ճանդէն կոչուեցաւ. բայց կարծեմ թէ լաւագոյն է Արիոսդօ կոչել զնա. բեղուն միտք և գիւրու-թիւն, ուրախ զուարթ բնաւորութիւն, գրեթէ ակամայ և անփոյթ ծաղրաբանութիւնն՝ ամէնն ալ այն գերազանց հանճարոյն յատկութիւնքն են՝ զոր իւր հայրն իսկ կը կոչէր փափա Ռոսսինի (Papà Rossini), որ և կէս դարու ժամանակամիջոցէն աւելի՝ տիրեց իշխանաբար աշխարհիս տեսարանաց վրայ:

Ինչպէս երբեմն ՚ի Յունաստան երկուց դարուց պատմութեան շրջանին մէջ՝ կարծես յանկարծակի գեղարուեստական բոլորովին նոր աշխարհ մը ստեղծուեցաւ, որ և մարդկային մտաց արգասաւորութեան ամենագերազանց և զարմանահրաշ ապացոյցն եղաւ. այսպէս նաև Ռոսսինի որ ծնած էր 1792 Փետրուարի 29ին ՚ի Փէզարօ, և հայր ունեցեր էր թափառիկ փողահար մը, և 1865ին իւր Բարիզու դահէն կ'իմանար թէ երաժշտական աշխարհն՝ իւր ծննդավայրէն զինքը գեղարուեստին գագաթնա-կէտն հասած կը հռչակէր՝ իւր կենաց միայն քսան և մի տա-րուան ընթացից մէջ պարզեց իւր զարմանալի հանճարը. ընդ երգածն փիւսկոյն տ' Ալմոնիւս (Ողբ Ներդաշնակութեան) որ տասնուվեց տարուան հասակին մէջ (1808) շարագրեց, և ընդ Գոշիէկչանու թէլ զոր յօրինեց 1829ին երեսուն և եօթն տարուան՝ Ռոսսինի բնութեան և արուեստին առ ինքն ներշնչած ամէն գոգտրիկ զգացումներն յայտնեց հասարակաց, թատերական իւր առաջին և վերջին աշխատութեան մէջ՝ բաց յայլոց, հետեւալ գեղեցիկ և գերազանց խաղաղիկներն ՚ի լոյս բերաւ լ' Իքալիսնա ին Ալմէրի, իլ Թոշրքո ին Իքալիս, Պարպիէրէ, Օթէլլո, Զէնէրէնքո-լա, Էսմէնա լաւորա, Մոգլ, Զէլմիրա, Ասետիօ տի Գոթիկնքո, Սեւիքամիտէ: Մեր ծերերը մոռցուած գեռ ուրիշ երկրորդական թատերախաղերէն տողեր կ'երգէին՝ զորս ինքն իսկ Ռոսսինի մոռացեր էր, և կամ միւս յաջողագոյն գործոց մէջ կերպարանա-փոխեր էր. սակայն այս մոռացօնք այնքան բազմաթիւ են՝ որ եթէ ներկայիս խոհեմ և ուշիմ երաժիշտ մը հաւաքէ՝ գեռ այնչափ գեղեցիկ նետուած մարգրիտներ կը գտնէ՝ որ միայն անոնց-մով չբեղ մանեակ մը կրնայ կազմել:

Ներկայ ժամանակս՝ փառաց և համբաւոյ մկրտութիւնը շատ դիւրին է յերաժշտութեան. և բաւական է որ երսուն տարեկան երգահան մը փոքրիկ աշխատութիւն մը հրատարակէ՝ իսկոյն կանխահաս հանճար մը կը համարուի և կ'զմայեցընէ զամբոխն: Բայց այժմ ոչ ոք կը համարձակի սոսկ տասուիրեք օրուան մէջ գրել Պարպիէրի անգլագական և վսեմ երաժշտութիւնը. և կամ ջերմամբ յանկողին ինկած՝ մի ևեթ գիշերուան մէջ շարադրել Մոգէի հրաշալի խմբերգին նման կտոր մը. ի Ռոսսինի ամենայն ինչ ներշնչումն էր և բնածին տաղանդ. երբ կարծեց թէ ներդաշնակութեան և երաժշտութեան գերազանց կէտին հասաւ՝ թողուց ամէն բան և ըրածին հաւնելով՝ հանգեաւ այնուհետեւ. փափագեցաւ այլ ևս անվրդով բարօրութեամբ իւր փառաւոր գործոց արդիւնքը վայելել:

Քանի մը ամիս յառաջ՝ բովանդակ աշխարհ նախ տօնեց Մոգարի դարադարձը, որ մեծապէս պարտական պէտք էր համարէր ինքզինքը խաղական երաժշտութեան. և այժմ ահա Ռոսսինիինն ալ կը տօնուի մասնաւորապէս իտալիոյ ամէն քաղաքացի մէջ. սա փոխանակ շնորհակալ ըլլալու Անճելո Գէզիի՝ որ յետոյ Տոնիժէդիի և Փալլինիի ալ ուսուցիչ եղաւ՝ կը խոստովանի թէ իւր եղականութիւնն, աշխոյժ և խանդն՝ Մոգարէն սորվեցաւ. բայց թէ մին և թէ միւսն ամենէն աւելի, բնութեան, ժողովրդեան և մոտաց ձայնին անսուցին. սղջա ամենամեծ արթնութեամբ ունկնդիր եղան ժողովրդեան արտասուաց և ցընծութեան և ահա այս կերպով միայն կրցան թրթռացընել իրենց երաժշտական մեծ քնարին ամէն թելերը. Հելուետիացի անդէորդաց երգն ի Գոշիէլնու թէյ՝ եղաւ Ռոսսինիի անմահ հովուականը: Եկեղեցական լուրջ և ծանր երգեցողութիւնը չենք լսեր միթէ Մովսիսի վսեմ խմբերգութեան մէջ. իսկ Սքալպարը՝ շարունակեալ ողբ և կոծումն է. ամէն սիրողաց սիրտը կը փղկէ Օթէլլոյի գողար վէպերգն (romanza). մեծ Երաւ ժշտակետն այսչափ տարի է որ իջեր է 'ի հող, և սակայն ցարդ կը դանդաղին մատուցանել իւր շիրմին որոշեալ պատիւն և մահարձանն. բայց Ռոսսինեան երգոց ներդաշնակ ալիք՝ կը ծփան և կը տատանին յաւէժաբար ընդ բովանդակ աշխարհ, իբրեւ ձայնալից լուսոյ խուրձ մը և խաղական հանճարոյն նոր և փառաւոր յաղթանակ մը:

Հռչակաւոր քննադատն Պիանճի՝ վոլֆանկ Մոգարի վրայ վերջերս հրատարակած հմտալից ուսումնասիրութեան մէջ՝ գեղեւ

ցիկ կերպով նորոգեր է Ռոսսինի ունեցած և առած դարձած համարումն Պէդովէնի վրայ. ուստի կը պատմուի՝ թէ երբ օր մը Պարպիէրի հեղինակին հարցուցին թէ ով էր ըստ իրեն կարծեաց ամենէն հռչակաւոր երաժշտապետն, իսկոյն պատասխանած ըլլայ.

— Ամենէն մեծ հեղինակն է Պէդովէն.

Եւ որովհետեւ 'ի մերձակայից ոմանք զարմացան թէ ի՞նչ պատճառաւ զՄոզար չի նախադասեր, պատասխանեց Ռոսսինի.

— Մոզար պէտք չէ բաղդատել. նա եղական է, միակ է.

Մօտերս ուսուցիչն Յովսէփ Մածծածթինթի անտիպ նամակաց և յիշատակարանաց շատ հետաքրքրաշարժ հաւաքածու մը պիտի հրատարակէ. 'ի շարս թղթոցն կայ նաև Ռոսսինի մի նամակն, ուղղեալ առ Լէոքլոտ Ջիկոնիարա, որ ժամանակին երաժշտական հանգամանաց վրայ իւր կարծիքը խնդրեր էր. թըւականն է 1817 փետրուար 12. այս նամակին մէջ՝ Ռոսսինի յետ ըսելու Հայտնի համար թէ խանգարեց ճաշակին մաքրութիւնն և պարզութիւնն, «իւր շարադրութեանց մէջ տարօրինակ ներդաշնակութիւններ, արուեստական անցքեր և յանդուգն նորութիւններ մտցընելով», կը յաւելու թէ «իրմէ ետքը Քրամէր, և հուսկ ուրեմն Պէդովէն իրենց անբնական, անմիաբան, օտարոտի, խորթ և քմահաճոյ շարադրութեամբք՝ գործիական երաժշտութեան ճաշակը բոլորովին ապականեցին»։ Սակայն նոյն թղթոյն մէջ քիչ վերջը կը մեղմացընէ իւր այս խիստ լեզուն այսպէս. «մի և նոյն ժամանակ Մայէր՝ Սարգիի, Փարիզիցիոյի, և Ջիմարոզայի պարզ և վսեմ ոճին տեղ՝ իւր հնարագիւտ այլ պակասաւոր ներդաշնակութիւնքն փոխանակեց 'ի թատրոնի, յորս գլխաւոր կամ՝ էական երգն կը խափանուի ընկերակցող գործեաց աղմուկէն. և այս նորելուկ գերմանական դպրոցին կը հետևին թատրոնի ամէն երիտասարդ երաժիշտները»։ Առ Ջիկոնիարա նամակն այսպէս կը վերջացընէ. «Կը խոստովանիմ թէ շատ քիչ յոյս ունիմ և չեմ կրնար հաւատալ որ այս աստուածավայել արուեստը՝ իւր արդի խեղճ դիրքէն ելնէ և կանգնի, առանց ընկերային սկզբանց հիմնական փոփոխութեան. և ահա ինչպէս կը տեսնես՝ դարմանն իսկ իրական և ներկայ շարիքէն շարագոյն է»։

1817ին այսպէս կը մտածէր. իսկ տարի մը վերջը գրեց Պարպիէրը, Օթէլլոն և հրաշալի Մոզէն, զոր հոռովէական ոչտութիւնը մերժեց ներկայացընել իւր Արձեկիկնա թատրոնին մէջ 'ի յիշատակ Մեծին հարիւրամեկին.

Դեռ փեղարեցւոյն համար չէր ժամանած այն յամառեալ և

կամաւոր լուծեան ժամանակը՝ որ դեռ տասուերկու տարի վերջը պիտի հանգիպէր Գոշիէլմ թէյի տիտանեան յղացումէն ետքը. վառեալ բորբոքեալ բոլորովին, երիտասարդական աշխոյժ և կորովի ներշնչմամբ՝ իւր մտաց մէջ կը շողար և կը փայլէր ազգային երաժշտութեան մը գաղափարը. այնպիսի երաժշտութեան մը՝ որ արդէն սկսեր էր խոնարհիլ, զի երիտասարդ հանճարներն օտարին նմանելու կը հետևէին:

Կ'ըսեն թէ երբ վականէրի Թաւնաշգէր նուագախաղին աղմըս կալից ներկայացումը տեղի կ'ունենար՝ ի Բարիզ՝ Ռոսսինի դաշնակին առջև նստած՝ նորա անյաշոգ մասերը կը փորձէր. մերձակայ բարեկամ մ'ալ զարմանալով երբ ազդարարեց իրեն թէ գրական լրայ գլխիվայր դրեր էր երաժշտութեան թերթերը՝ Ռոսսինի զարմանք ձևացընելով պատասխանեց.

— Յիրաւի, շատ զարմանալի բան. ամենևին ուշադիր չէի եղած. բայց սա այնպիսի երաժշտութիւն մ'է՝ որ եթէ գլխիվայր ալ զարնես՝ նոյն նշանակութիւնն ունի. նոյնպէս ամենևին բան չի հասկըցուիր:

Թերեւս շինծու բլայ այս պատմութիւնը՝ սակայն ճշմարտութենէ ալ շատ հեռի չէ. Յովակիմ Ռոսսինի յանիրաւի ամբաստանուեր է իբրև հայրենատեաց. այնպիսի ջերմ եռանդեամբ կը սիրէր և կը յարգէր իտալական արուեստը՝ որ և ոչ ծերութիւնը կրցաւ այս փափագը շիջուցանել, և ոչ այն ոլիմպեան և ծաղրախօս անտարբերութիւնն՝ որով շատ անձանց և իրաց վրայ կը զուարճանար կատակաբանութեամբ: Վոյֆանկ կէթէի նրման, որոյ արտաքին կերպով քիչ մը կը նմանէր, Ռոսսինի ալ իւր անձնական մեծութեան գաղափարն այնպէս լիուլի և ճշգրտիտ ունէր՝ որ միջին հասակով մարդիկ՝ ստէպ իր այաց գաճաճ կը թուէին. և անոնց բարկութեան և արհամարհանաց կ'ընդդիմանար իւր կծու և խայթող ծաղրաբանութեամբ. յորմէ ոչ ոք կրցաւ ազատիլ և ոչ իսկ թագաւորք. Չեմ գիտեր թէ այս թագազարդից մէջէն որ դժբաղդը, որ միանգամայն սաստիկ սիրահար էր երգեցողութեան, անխոհմարար Ռոսսինիի մէկ նուագախաղին վէպերգն իւր իսկ առջև շարադրեց. այնքան ըզգալի եղան տարաձայնութիւնք՝ որ ինքն իսկ երգիչն անդրադառնալով՝ թողութիւն ինդրեց հեղինակէն. այն ատեն Ռոսսինիի դէմքն յարգալից ծանրութիւն մ'առնելով՝ խորին խոնարհութեամբ պատասխանեց.

— Չեմ ժխտեր, տարաձայնեցիր (stonare). բայց Ձեր վեհափառութիւնն իրաւունք ունէր այնպէս ընելու:

* *

ի Բարիզ օր մը Ռոսսինի իմացուցին փորդուգալի Լուգու վիկոս թագաւորին այցելութիւնն, որ տաղանդաւոր երաժիշտ և չափաւոր ստորնաբամբ զարնող էր. թագաւորը շատ փափաղելով ինքզինքը լսելի ընել տալ Գոչիէյմ Թէլի հեղինակին՝ նախասննելին մէջ թողուցեր էր գործիքը. Ռոսսինի զայս իմանալով խժրախուսեց իւր նշանաւոր հիւրը։ Գրեթէ քառորդ մը՝ ողբեր, մեղեդիներ, ականջ խայթող անցքեր ածեց գործիքին վրայ. երբ լմացուց՝ Ռոսսինի հանդարտութեամբ և 'ի նշան հաւանութեան գլուխը շարժելով՝ հետեւալ խօսքերն ըսաւ. « Կ'եյնէք կ'իջնէք առանց մէկուն հարցընելու... թագաւորի մը համար շատ պատշաճ է » :

Թագաւորն ըմբռնեց խօսքին կծու և սուր կողմը, բայց ուզելով իւր թագաւորական մեծվայելութիւնը ցուցընել՝ վարժապետէն բաժնուած ժամանակ՝ անորոշ կերպով մը պատիւ կամ պատուանշան մը խոստացաւ իրեն զրկել Լիզպոնայէն. բայց Ռոսսինի անուղղայ՝ իւր բարեկամին Գասդէլլանիի, որ այս արքայական տեսակցութեան ներկայ էր, նշան ըրաւ որ սենեկին մէկ անկիւնը դրուած ապակափեղկը բանայ. և ցուցընելով թագաւորին պատուանշանաց և գոյնզգոյն ժապաւինաց բազմութիւնն՝ հասկըցուց թէ արդէն բաւական ունի. բայց որպէս զի բոլորովին տմարդութեամբ չի մերժէ Նորա արքունական բարեհաճութիւնը՝ պատուանշանի փոխան՝ Բորգոյի գինւոյ տոկառիկ մը խընդրեց :

Ռոսսինի բազմաթիւ մեծամեծաց հետ ունեցած այս ընտանուութիւնն՝ և ոչ իսկ կը նշմարէր. իւր անկախ, հեգնասէր և կրակոտ բնաւորութեան կը հպատակէր։ Իրիկուն մը Նարդէոն Գ Օբէրային մէջ զայն թիկնաթոռի մը վրայ բազմած տեսնելով՝ արքունական օթեակը հրաւիրեց. Ռոսսինի ներս մտած ատեն դռնէն սկսաւ ներուժն խնդրել իւր ոչ ըստ պատշաճի հագուստին վրայ. բայց կայսրը նորա խօսքերն ընդմիջեց — Նըստեցէք, նստեցէք, ըսելով. մեզի նման թագաւորները այս տեսակ բաներու կարևորութիւն չեն տար :

Երբ իւր փառաց վրայ նախանձող և զինքը չողորթրթող վարժապետները կարենար կերպով մը ծաղրել՝ շատ կ'ուրախանար Ռոսսինի. օր մը բարեկամի մ'ընկերակցութեամբ բարիզեան ծառուղոյ մը մէջ շրջապայած ժամանակ՝ Մայէրպէրի հանդիպեցաւ. Հիպլընոդներու հեղինակն ամենայն պատրաստականութեամբ և խնամք « բարեկամին » թանկագին առողջութիւնն

հարցուց. իսկ Ռոսսինի մտայոյզ և հառաչելով պատասխանեց թէ շատ լաւ չէր զգար. ծնդաց տկարութիւն և գլխու պտոյտ մը ստէպ զինքը շատ կը նեղէր. այն ատեն Մայէրպէր շերմ սիրով սեղմելով նորա ձեռքերն՝ յանձնեց որ անկողին մտնէ որպէս զի այս թեթեւ անհանգստութիւնը շուտով անցնի. այսպէս բաժնուեցան ի միմեանց. Ռոսսինի ընկերակից՝ բարեկամն ապշեցաւ որ առողջութեան մասին բնաւ իրեն բան մը չէր ըսած և ուզեց որ տուն դառնան. բայց նա խնդալով և թեք բարեկամին թեկն տալով պատասխանեց.

— Ես շատ աղէկ եմ. այսօրուան չափ դեռ աղէկ չեմ զգացած. բայց իմ հիւանդութիւնս այնքան հաճոյք կը պատճառէ խեղճ Մայէրպէրի:

* * *

Յովակիմ Ռոսսինի երաժշտութիւնը՝ մասամբ մարդկային բընաւորութիւնը կը յայտնէ. այն հանդիսաւոր և ուրախական կերպը. կամ մանաւանդ իւր ամէն զուարթ նուագախաղերու մէջ արտայայտած ծաղրական և կատակալից ոճը՝ զոր կատարելութեան ծայրն հասուցեր է Պարպիէրի մէջ. այն գոգոտր և ականջաց ախորժալուր և գիւրըմբռնելի ոճը՝ որ Ռոսսինի միայն յատուկ է և նորա երաժշտութիւնն անցեալ կամ ներկայ ամէն երաժշտութիւններէ կը զատէ՝ ճիշդ իւր ուրախ և զուարթ կենաց պատկերը կամ հայելին է. Գործոցը մէջ իւր միտքը քիչ յոգնեցընողներն եղած են. Պարպիէր, Զէնէրէնթոյա, Կաճճա Ղառա, Իքայիանա ին Ալմէրի, Մաքիտէ տի Սապրան, և Կունսն Օրի. ամէնն ալ մի մի գլուխ գործոց ներշնչեալ ներդաշնակութեան, անզուգական շնորհաց և վայելչութեան. բայց ամէնն ալ կարծես թափուած տաճարովեց, տասուիրեք, և ինն աւուրց մէջ: Մոզէի հանդիսաւոր վսեմութիւնը, Սէմիրա միտի մեծութիւնը և յիրաւի բարբարոսական փայլը, և Գոշ լիէլմ թելի գիւցազնական մեծանձնութիւնն ալ շատ չյոգնեցուցին այս մեծ մարդը. բայց երեակայութեան մէջ՝ յամրագոյն և խոհագոյն կերպով կերպարանաւորեցան և գոչնաւորեցան. վասն զի ոչ եթէ իրեն յատուկ կատակասէր ծանօթ և ծիծաղկոտ բնաւորութիւնէն բղխեցին՝ այլ կաթիլ կաթիլ ծորեց զանոնք իւր մեծ հանճարը, վերը յիշած Մածձաթինթիի նա մակաց հաւաքածուին մէջ՝ Ռոսսինի մի նամակն ալ կայ 1829ին (Գոշիէլմ թելի տարին) գրուած և ուղղեալ առ Կաթիլմա Գոնդի ի Պոլոնիա: Այսպէս կը գրէ. «Իմ մեծ նուագախաղս, զոր դեռ չեմ լմնցուցած՝ դալ հոկտեմբերի պիտի ներկայացուի. այս

դժուար և երկար աշխատութիւնը գիւղին մէջ պիտի լմնցրնեմ. արդեօք յաջողութիւնը պիտի համապատասխանէ՞ այս գործին վրայ թափած աշխատանքս և խնամոցս» :

Վեց ամիս վրան աշխատեցաւ . յերուի զարմանալի՝ բան իւր բնաստրութեան համար . և Ակուատո մարքիզին ամառանոցին մէջ շարագրեց նուագախաղն , շատ անգամ չըլազայած և ձկնորսութիւն ըրած ժամանակը :

* *

Վերջը ի՞նչ հանդիպեցաւ . ճիշդ է արդեօք որ Գոռիէլմ թէլի կիկլոպեան ստեղծագործութիւնն այնքան զահուրեցուց զինքը որ հրաժարեցաւ այնուհետեւ ի թատրոնէ , գրեթէ գրիչը ձգեց 37 տարուան երիտասարդ հասակին մէջ , Մոզար որ 35 տարեկան մեռաւ՝ հոգեվարքին ժրն իսկ կը շարագրէր . իսկ Յովակիմ Ռոսսինի՝ 76 տարուան վախճանեցաւ . գրեթէ քառասունը , ամենէն յարմար և զուարթ ժամանակը՝ զատարկ անցուց կամ ոչինչ բան ըրաւ . սակայն այս պարագութեան մէջ ալ դեռ իւր զարմանալի հանճարն երկու շանթ արձակեց , Սթապաթ Մաքէրը և Պատարագը . առաջինն այո՛ , բայց երկրորդն իւր համբաւոյն վրայ բան մը չի յաւելուր :

Ռոսսինիի այս խորհրդաւոր և երկար լուծեան վրայ՝ շատերուն անծանօթ գէպք մը կը պատմուի . մի անգամ Բարիդ գարձած ժամանակ Պրոնիայէ անցնելով՝ երիտասարդ և հարուստ երաժիշտ մը աղաչեց որ ներկայ գտնուի իւր մի նուագախաղին առաջին ներկայացման : Երաժշտութիւնն յերկինս բարձրացուցին և ժողովուրդը համակրանաց մեծ ցոյցեր ըրաւ առ հեղինակն . սա՛ ալ ներկայացման վերջերը դառնալով առ Ռոսսինի՝ աչքի նշանով մ'իւր կարծիքն հարցուց . նա ալ ուրախացուած թեան ջերմ մաղթանքներ ուղղեց առ երիտասարդն իւր յաջողութեան և ընդունած ծափահարութեանց համար . այն ատեն պրոնիացին աւելի համարձակութեամբ՝ այլոց նման հարցուց թատրոնէ հրաժարելուն պատճառը . առ որ Ռոսսինի կանգ առնելով թատրոնին դրան առջև ուսկից ծափահարող հանդիսատեսը խուռն բազմութեամբ դուրս կ'ենէին , պատասխանեց ժողովուրդը ցուցնելով .

— Ի՞նչ կ'ուզես որ գրեմ այսպիսի բազմութեան մը համար :

Իսկ ուրիշ բարեկամի մը՝ մահուընէն քիչ յառաջ տարբեր կերպով խօսեր էր .

— Մինչև որ եղանակներն և ներդաշնակութիւնը զիս փրնտուեցին՝ թատրոնի համար գրեցի . իսկ այժմ՝ երբ ես պիտի եր-

թայի զանոնք փնտռելու, 'ի բաց թողուցի. ես բնաւորութեամբ ըստ այսպէս ծոյլ եմ:

Այս տարօրինակ և եզակի գէպքին պատճառն ինչ ալ ըլլայ՝ իւր ընդարձակ գործը՝ ամբողջ դար մը կրնայ փառաւորել և թերեւ կ'աւելնայ դեռ. ամէն արուեստէ աւելի շուտ՝ երաժշտութիւնն 'ի մուտս կը խոնարհի և կ'աներևութանայ. թերեւս միւսներուն տեղ տալու համար. զի մնացեալ գեղարուեստը այսօր քան դիւրամբունելի և հանրամատչելի չեն. ձայնից արուեստն՝ մարդկային ձայնին նման՝ այն նիւթական գործարանին պէտք ունի, զոր ունկն կը կոչենք. բայց ինչպէս ձայնն փախստական է, և նորա արձագանքն անխուսափելի կերպով կը կորսուի ընդարձակ միջոցին մէջ՝ այսպէս նաեւ երաժշտութիւնն՝ իւր ծրնունդը տեսնող սերունդը անցնելէն վերջը՝ կը կորսնցընէ իւր բնածին և բնադրոյժ նորութեան և գեղեցկութեան բոյրն և տիպարն:

Սակայն Ռոսսինի թէ՛ իր անձին և թէ՛ արուեստին համար պղնձեայ այնպիսի յիշատակարան մը կանգնեց՝ որ ամէն մըրըկաց, խարդաւանաց և յափշտակութեանց պիտի կարենայ ընդգիմանալ: Անշինջ և յատուկ բնադրոյմներ ունի ռոսսինեան երաժշտութիւնը. զի մարդկային զգացումներն և կիրքերն ճարտար և բնական վրձինով կը նկարէ. և ինչպէս Տանգէ 'ի քերդութեան, Շէքսպիր յողբերգութեան, Մանցոնի 'ի վիպասանութեան՝ այսպէս և Ռոսսինի յերաժշտութեան՝ մարդկային հանճարոյն թոյլ տրուած կատարելութեան յետին կէտն հասաւ. ու՛ր կրնայ փոխուիլ, գործիական մասը՝ նորանոր կրտորներով կրնայ հարստանալ. բայց այն գեղեցիկ և յանկուցիչ շեշտը՝ որ ռոսսինեան երգոց և ներդաշնակութեանց մէջ միշտ կը փայլի՝ միշտ նոյն պիպի մնայ անզուգապէս:

